

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2020

Επιμέλεια, Πρόλογος: Μ. Δ. Χρυσομάλλης

Καθηγητής Νομικής Σχολής, ΔΠΘ

Προλογικό σημείωμα

Στις σελίδες που ακολουθούν προσεγγίζουμε την παρουσία της Ελλάδας ενώπιον των δικαστικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹ κατά το έτος 2019. Πρόκειται για μία καταγραφή, που γίνεται εκ μέρους μας από το 2004, των αποφάσεων των ενωσιακών Δικαστηρίων με ελληνικό ενδιαφέρον, ταξινομημένων κατά θεματική ενότητα και όχι κατά την ημερομηνία έκδοσης ή το είδος διαδικασίας / προσφυγής. Τέτοιες θεωρούμε, κυρίως, τις αποφάσεις επί προσφυγών για παράβαση που ασκήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, τις αποφάσεις επί προσφυγών ακυρώσεως, κατά παραλείψεων και αποζημιώσεως που ασκήθηκαν από την ελληνική Κυβέρνηση ή από Έλληνες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) κατά των ενωσιακών οργάνων, τις προδικαστικές παραπομπές στο ΔΕΕ εκ μέρους ελληνικών δικαστηρίων και, ενδεχομένως, τις παραπομπές στο Δικαστήριο εκ μέρους δικαστηρίων άλλων Κρατών-μελών, στις οποίες εμπλέκεται Έλληνας ως διάδικος στην κύρια δίκη και, τέλος, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου (ΔΕΕ) επί αναιρέσεων κατά των αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου (ΓΔΕΕ).

Παρακάτω καταγράφονται μόνο οι οριστικές αποφάσεις του ΔΕΕ ή του ΓΔΕΕ και όχι οι εισαχθείσες υποθέσεις κατά την περίοδο αναφοράς ή οι υποθέσεις επί των οποίων δεν έχει εκδοθεί οριστική απόφαση αλλά βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο (π.χ. έχουν δημοσιευθεί οι προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα). Εξάλλου, έχουν παραληφθεί μόνο οι υπαλληλικές προσφυγές Ελλήνων υπαλλήλων κατά των ενωσιακών Οργάνων στα οποία απασχολούνται, στο βαθμό που αυτές παρουσιάζουν μόνο προσωπικό ενδιαφέρον και θα επιβάρυναν αδικαιολόγητα την παρουσίαση. Η αναφορά παρακάτω περιορίζεται στον τίτλο της απόφασης (Δικαστήριο, αριθμός απόφασης, διάδικοι, ημερομηνία εκδόσεως), στη συνοπτική

---

¹Κατά το άρθρο 19 ΣΕΕ το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελείται από το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο και τα Ειδικευμένα Δικαστήρια

περίληψη καθώς και το διατακτικό της ενώ δεν περιλαμβάνει άλλα μέρη και, κυρίως, το σκεπτικό της απόφασης. Οι ενδιαφερόμενοι, πάντως, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη διαδικτυακή πύλη του ΔΕΕ (<http://curia.eu.int>) για να αντλήσουν το σύνολο των στοιχείων μίας αποφάσεως, που τους ενδιαφέρει.

Από τη μελέτη των ελληνικού ενδιαφέροντος αποφάσεων των Δικαστηρίων της ΕΕ θα πρέπει να σημειώσουμε τα εξής:

1. Κατά την περίοδο αναφοράς (2020) καταγράφηκαν μόλις έξι (6) αποφάσεις με ελληνικό ενδιαφέρον, σύμφωνα με τα κριτήρια που τέθηκαν παραπάνω. Ο αριθμός αυτός είναι εξαιρετικά μικρός, πολύ μικρότερος του αριθμού των τελευταίων ετών (το 2018 και το 2019 κατεγράφησαν 12 αποφάσεις ελληνικού ενδιαφέροντος). Ως ένα βαθμό αυτό οφείλεται στην επιβράδυνση που παρουσιάστηκε στις εργασίες του Δικαστηρίου, ιδιαίτερα το πρώτο εξάμηνο του 2020, λόγω της πανδημίας², που είχε ως αποτέλεσμα την πτώση του αριθμού των αποφάσεων που περατώθηκαν από το Δικαστήριο (1540 περατωθείσες υποθέσεις το 2020 έναντι 1739 το 2019 και 1769 το 2018). Το γενικό συμπέρασμα που συνάγεται από τη διαχρονική έρευνα της παρουσίας της Ελλάδας ενώπιον του Δικαστηρίου είναι ότι ο ετήσιος αριθμός αποφάσεων με ελληνικό ενδιαφέρον δεν μπορεί να αυξηθεί θεαματικά όσο ο αριθμός ελληνικών προδικαστικών παραπομπών παραμένει εξαιρετικά χαμηλός και αποκλίνει σημαντικά από τους αριθμούς άλλων Κρατών-μελών.

2. Το 2020 παρουσιάζεται η ίδια βελτιωμένη εικόνα της χώρας μας σε ότι αφορά τις παραβιάσεις της ενωσιακής νομοθεσίας, που παρατηρείται από το 2010 και μετά. Έτσι, από τον εξαιρετικά υψηλό αριθμό των είκοσι δύο (22) αποφάσεων του Δικαστηρίου, που εκδόθηκαν το 2009, με τις οποίες αναγνωρίστηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 258 ΣΛΕΕ (προσφυγή κατά Κράτους-μέλους) η παραβίαση των υποχρεώσεων εκ μέρους της Ελληνικής Δημοκρατίας, καταγράφονται δύο (2) μόνο καταδικαστικές αποφάσεις κατά την περίοδο αναφοράς³. Ο αριθμός ισοφαρίζει την καλύτερη επίδοση της χώρας μας, που παρατηρήθηκε το 2019, σε σχέση με τη συμμόρφωση στις υποχρεώσεις της και κινείται κοντά στο μέσο όρο

---

² Βλ. σχ. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έκθεση Πεπραγμένων για το 2020, σελ. 22, διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-06/20205918_qdaq20101eln_pdf.pdf

³ Η αποκλιμάκωση ξεκίνησε το 2010 με επτά (7) καταδικαστικές αποφάσεις, ενώ το 2011 καταγράφηκαν τέσσερις (4), το 2012 πέντε (5), το 2013 δύο (2), 2014 τέσσερις (4), το 2015 τρεις (3), το 2016 τέσσερις (4), το 2017 πέντε (5) και το 2018 τέσσερις (4) καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της χώρας μας.

Digesta 2021

του αριθμού των καταδικαστικών αποφάσεων ανά Κράτος-μέλος στην Ένωση των 28, που είναι περίπου 1 έως 1,2 καταδικαστικές αποφάσεις. Οι λόγοι αυτής της βελτίωσης έχουν εκτεθεί διεξοδικά στο αντίστοιχο σημείωμά μας για το 2014⁴, οπότε παρέλκει η εκτενής επανάληψή τους. Επιγραμματικά μπορούμε να πούμε ότι αυτή, κατά τη γνώμη μας, οφείλεται: στη σημασία που φαίνεται να αποδίδει πλέον η χώρα μας στην τήρηση των υποχρεώσεων της έναντι της Ένωσης, στην προσπάθεια να αποτινάξει από πάνω της την κατηγορία του Κράτους – παραβάτη των υποχρεώσεων του και ταυτόχρονα να ενδυναμώσει τις διαπραγματευτικές δυνατότητές της εντός της ενωσιακών θεσμών και, τέλος, στη βελτίωση των ρυθμών με τους οποίους η ελληνική δημόσια διοίκηση προωθεί την ενσωμάτωση κανόνων του ενωσιακού δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη αλλά και των δυνατοτήτων συνεννόησης και διαπραγμάτευσης με την Επιτροπή, με σκοπό τη διευθέτηση των παραβιάσεων σε προδικαστικό στάδιο. Η βελτιωμένη αυτή εικόνα «θαμπώνει» αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Ελλάδα κατατάσσεται στην τρίτη θέση σε εισηγμένες προσφυγές για παράβαση κατά την πενταετία 2016 – 2020, αφού η Επιτροπή προσέφυγε κατά της χώρας μας συνολικά δεκαπέντε (15) φορές για παράβαση της ενωσιακής νομοθεσίας (στην πρώτη θέση βρίσκεται η Ισπανία με 19 προσφυγές σε βάρος της και στη δεύτερη θέση η Ιταλία με 16)⁵. Στο ίδιο διάστημα εκδόθηκαν δεκαεπτά (17) καταδικαστικές αποφάσεις κατά της χώρας μας, που την φέρνουν στην πρώτη θέση μεταξύ των 28 Κρατών-μελών (τις επόμενες θέσεις καταλαμβάνουν η Ισπανία και η Ιταλία με 11 καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος τους)⁶. Εξάλλου, θα πρέπει να τονισθεί ως αρνητικό στοιχείο το γεγονός ότι μια από τις δύο καταδικαστικές αποφάσεις του 2020 είναι από αυτές που χαρακτηρίζονται «πεισματικές», δηλαδή αυτές με τις οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 260 ΣΛΕΕ, επιβάλλονται χρηματικές κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση σε προηγούμενη καταδικαστική απόφαση του ΔΕΕ⁷. Η συγκεκριμένη παραβίαση για την οποία

⁴ Μιχ. Χρυσομάλλη, Η Ελλάδα ενώπιον των Δικαστηρίων της ΕΕ 2012 – 2013, ηλεκτρονικό περιοδικό DIGESTA, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://digestaonline.gr/index.php/2-uncategorised/3-digesta-online-2014>

⁵ Η στατιστική αυτή εικόνα οφείλεται εν πολλοίς στο 2017 που καταγράφηκαν επτά (7) προσφυγές της Επιτροπής για παράβαση κατά της χώρας μας

⁶ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έκθεση Πεπραγμένων 2020 – Δικαιοδοτικό Έργο, σελ. 248 – 254, διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-05/qd-ap-21-001-el-n.pdf>

⁷ Το 2009 ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων με τις οποίες επιβλήθηκαν χρηματικές κυρώσεις κατά της χώρας μας έφτασε στις έξι (6), που συνιστούσε μια εξαιρετικά αρνητική και επώδυνη οικονομικά για τη χώρα μας επίδοση.

επιβλήθηκε στην χώρα ως χρηματική ποινή κατ' αποκοπήν ποσό 3,5 εκατ. Ευρώ, αφορούσε τη μη συμμόρφωση της χώρας μας στις διατάξεις της Οδηγίας 91/676/ΕΟΚ σχετικά με την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προελεύσεως για την οποία η χώρα μας είχε καταδικαστεί από του ΔΕΕ το 2015⁸.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δύο (2) καταδικαστικές αποφάσεις του 2020 αφορούν η τον τομέα του περιβάλλοντος, που ιστορικά αποτελεί τον τομέα της ενωσιακής νομοθεσίας, στον οποίο σημειώνονται οι περισσότερες παραβιάσεις τόσο από την χώρα μας όσο και από τα υπόλοιπα Κράτη-μέλη⁹.

3. Το 2020 δεν εντοπίζονται αποφάσεις του ΔΕΕ επί προδικαστικών παραπομπών κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ. Η σταθερά μικρή έως ελάχιστη συνεργασία των ελληνικών δικαστηρίων με το ΔΕΕ¹⁰ επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε παρουσιάζοντας την ελληνική παρουσία στα δικαστικά όργανα της Ένωσης για την προηγούμενη πενταετία, ορισμένα εκ των οποίων είμαστε υποχρεωμένοι σε γενικές γραμμές να επαναλάβουμε:

Πρώτον, ο εξαιρετικά μικρός αριθμός των προδικαστικών παραπομπών εκ μέρους των ελληνικών δικαστηρίων κινείται σε ρυθμούς αντίθετους με την ευρωπαϊκή τάση αύξησης του αριθμού των προδικαστικών παραπομπών. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης και αντιμετώπισης τόσο από τις Νομικές Σχολές όσο και από τα αρμόδια διοικητικά και εκπαιδευτικά όργανα της δικαιοσύνης. Κατά τη γνώμη μας δεν περιποιεί τιμή για το δικαστικό σύστημα της χώρας η 23^η θέση μεταξύ 28 Κρατών-μελών με βάση των αριθμό προδικαστικών παραπομπών στο ΔΕΕ στο διάστημα 2016 – 2020¹¹.

Δεύτερον, δεν φαίνεται να οδηγούν σε αύξηση του αριθμού των προδικαστικών παραπομπών προερχομένων από τα ελληνικά δικαστήρια τα εξής γεγονότα: η αναγνώριση από το ΔΕΚ, με τη γνωστή *απόφαση Köbler*¹², της ευθύνης των Κρατών-μελών σε αποκατάσταση της ζημίας που προκαλείται με αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων, όταν αυτές είναι αντίθετες με ενωσιακό δίκαιο (εξωσυμβατική

⁸ΔΕΕ, απόφαση της 23^{ης} Απριλίου 2015, υπόθεση C-149/14, Επιτροπή κατά Ελλάδας, ECLI:EU:C:2015:264

⁹Μιχ. Χρυσομάλλη, Η Ελλάδα ενώπιον των Δικαστηρίων της ΕΕ 2018, ηλεκτρονικό περιοδικό DIGESTA, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.digestaonline.gr/pdfs/Digesta%202019/chris2019b.pdf>

¹⁰Οι αντίστοιχοι αριθμοί για τα αμέσως προηγούμενα έτη ήταν: τρεις (3) το 2012, τέσσερις (4) το 2013, μία (1) το 2014, μία (1) το 2015 και τρεις (3) το 2016, δύο (2) το 2017, μία (1) το 2018 και δύο (2) το 2019

¹¹ Η Ελλάδα καταγράφει περισσότερες προδικαστικές παραπομπές μόνο από την Κύπρο, Μάλτα, Εσθονία, Λουξεμβούργο και Σλοβενία, χώρες δηλαδή πολύ μικρότερες.

¹² ΔΕΚ, απόφαση της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2003, υπόθεση C-224/01, *Köbler*, Συλλ. 2003, σελ. I - 10239

ευθύνη), η σημαντική βελτίωση στις επιδόσεις του ΔΕΕ όσον αφορά το χρόνο, που απαιτείται για την έκδοση εκ μέρους του αποφάσεων επί προδικαστικών παραπομπών (κατά μέσο όρο 16 μήνες), η καθιέρωση ταχείας διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής¹³, καθώς και η σημαντική αύξηση της δικαστικής ύλης στο πλαίσιο των πολιτικών του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (Μετανάστευση, Άσυλο, Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία στις Ποινικές Υποθέσεις, Δικαστική Συνεργασία στις Αστικές Υποθέσεις). Στα γεγονότα αυτά θα πρέπει να προσθέσουμε και την πρόσφατη καταδίκη Κράτους-μέλους (Γαλλίας) κατόπιν προσφυγής της Επιτροπής για παράβαση της υποχρέωσης προδικαστικής παραπομπής από ανώτατο δικαστήριό του¹⁴.

Κλείνοντας αυτό το προλογικό σημείωμα θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Κυριακή Ραφτοπούλου, Διδάκτορα της Νομικής Σχολής του ΔΠΘ, για τη συμβολή της στην έρευνα, συγκέντρωση, επεξεργασία και ταξινόμηση του υλικού, που ακολουθεί.

M.Δ.Χ.

Περιβάλλον

-υπόθεση C-298/19, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας

«Παράβαση κράτους μέλους – Οδηγία 91/676/ΕΟΚ – Προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προελεύσεως – Απόφαση του Δικαστηρίου με την οποία διαπιστώνεται παράβαση – Μη εκτέλεση – Άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ – Χρηματικές κυρώσεις – Κατ' αποκοπήν ποσό»

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφασίζει:

1) Η Ελληνική Δημοκρατία, μη έχοντας λάβει κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με την προειδοποιητική επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ήτοι στις 5 Δεκεμβρίου 2017, τα αναγκαία μέτρα που συνεπαγόταν η εκτέλεση της αποφάσεως της 23ης Απριλίου 2015, Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-149/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:264), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

¹³ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ και 23α Οργανισμού ΔΕΕ

¹⁴ ΔΕΕ, απόφαση της 4^{ης} Οκτωβρίου 2018, υπόθεση C-416/17, Επιτροπή κατά Γαλλίας, ECLI:EU:C:2018:811

2) Υποχρεώνει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 3 500 000 ευρώ, σε λογαριασμό που θα προσδιορισθεί από την Επιτροπή.

3) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

-υπόθεση C-849/19, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας

«Παράβαση κράτους μέλους – Περιβάλλον – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Ειδικές ζώνες διατήρησης – Άρθρο 4, παράγραφος 4 – Υποχρέωση καθορισμού στόχων διατήρησης – Άρθρο 6, παράγραφος 1 – Υποχρέωση λήψης μέτρων διατήρησης – Απόφαση 2006/613/ΕΚ – Μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή»

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Η Ελληνική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών όλα τα αναγκαία μέτρα για τον καθορισμό των κατάλληλων στόχων διατήρησης και των κατάλληλων μέτρων διατήρησης όσον αφορά τους 239 τόπους κοινοτικής σημασίας οι οποίοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια και περιλαμβάνονται στην απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής, της 19ης Ιουλίου 2006, σχετικά με την έγκριση, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει, αντιστοίχως, από το άρθρο 4, παράγραφος 4, και από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2006/105/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006.

2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

Χρηματοδότηση

-υπόθεση C-252/18 P, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Αίτηση αναιρέσεως – Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα Εγγυήσεων, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) – Δαπάνες

Digesta 2021

αποκλειόμενες από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν από την Ελληνική Δημοκρατία – Κανονισμός (ΕΚ) 1782/2003 – Κανονισμός (ΕΚ) 796/2004 – Καθεστώς στρεμματικών ενισχύσεων – Έννοια των “μονίμων βοσκοτόπων” – Κατ’ αποκοπήν δημοσιονομικές διορθώσεις»

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφασίζει:

1) Αναίρει τα σημεία 1 και 2 του διατακτικού της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 1ης Φεβρουαρίου 2018, Ελλάδα κατά Επιτροπής (T-506/15, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2018:53), κατά το μέρος που το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, απέρριψε την προσφυγή της Ελληνικής Δημοκρατίας σχετικά με την κατ’ αποκοπήν διόρθωση ύψους 25 % που επιβλήθηκε με την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2015/1119 της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 2015, για τον αποκλεισμό από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορισμένων δαπανών που πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), για τα έτη υποβολής αιτήσεων 2009 έως 2011, λόγω αδυναμιών κατά τον ορισμό και τον έλεγχο των μονίμων βοσκοτόπων, και, αφετέρου, αποφάνθηκε επί των δικαστικών εξόδων.

2) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως κατά τα λοιπά.

3) Ακυρώνει την εκτελεστική απόφαση 2015/1119 κατά το μέρος που επιβάλλει στην Ελληνική Δημοκρατία κατ’ αποκοπήν δημοσιονομική διόρθωση ύψους 25 % εφαρμοζόμενη στις στρεμματικές ενισχύσεις για τα έτη υποβολής αιτήσεων 2009 έως 2011, λόγω αδυναμιών κατά τον ορισμό και τον έλεγχο των μονίμων βοσκοτόπων.

4) Η Ελληνική Δημοκρατία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρουν τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής διαδικασίας.

5) Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής διαδικασίας.

- υπόθεση C-797/18 P, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

«Αίτηση αναιρέσεως – Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) – Δαπάνες αποκλειόμενες από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν από την Ελληνική Δημοκρατία – Κανονισμός (ΕΚ) 1782/2003 – Κανονισμός (ΕΚ) 796/2004 – Κανονισμός (ΕΚ) 1120/2009 – Κανονισμός (ΕΕ) 1306/2013 – Καθεστώς στρεμματικών ενισχύσεων – Έννοια του “μόνιμου βοσκότοπου” – Κατ’ αποκοπήν δημοσιονομικές διορθώσεις – Κανονισμός (ΕΚ) 1698/2005 – Εκτίμηση της επιλεξιμότητας των δαπανών – Διαχειριστική αρχή – Κανονισμός (ΕΚ) 1290/2005 – Δαπάνες καλυπτόμενες από την προθεσμία των 24 μηνών – Κανονισμός (ΕΚ) 817/2004 – Σύστημα αποτελεσματικών, ανάλογων με τις παραβάσεις και αποτρεπτικών κυρώσεων – Μέθοδος υπολογισμού της διόρθωσης»

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφασίζει:

1) **Αναιρεί το σημείο 1 του διατακτικού της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ελλάδα κατά Επιτροπής (T-272/16, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2018:651), κατά το μέρος που το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή που άσκησε η Ελληνική Δημοκρατία σχετικά με τις κατ’ αποκοπήν διορθώσεις ύψους 25 % και 10 % που εφαρμόστηκαν στις στρεμματικές ενισχύσεις για τους βοσκοτόπους όσον αφορά τα έτη υποβολής αιτήσεων 2012 και 2013 καθώς και με την εφάπαξ διόρθωση ποσού 37 163 161,78 ευρώ για το έτος υποβολής αιτήσεων 2013, οι οποίες επιβλήθηκαν με την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2016/417 της Επιτροπής, της 17ης Μαρτίου 2016, για τον αποκλεισμό από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορισμένων δαπανών που πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), λόγω αδυναμιών κατά τον καθορισμό και τον έλεγχο των επιλέξιμων μόνιμων βοσκοτόπων.** 2) **Αναιρεί το σημείο 2 του διατακτικού της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ελλάδα κατά**

Επιτροπής (Τ-272/16, μη δημοσιευθείσα, ΕΥ:Τ:2018:651), κατά το μέρος που αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων. 3) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως κατά τα λοιπά. 4) Ακυρώνει την εκτελεστική απόφαση 2016/417 κατά το μέρος που επιβάλλει στην Ελληνική Δημοκρατία τις κατ' αποκοπήν διορθώσεις ύψους 25 % και 10 % που εφαρμόστηκαν στις στρεμματικές ενισχύσεις για τους βοσκοτόπους όσον αφορά τα έτη υποβολής αιτήσεων 2012 και 2013 καθώς και την εφάπαξ διόρθωση ποσού 37 163 161,78 ευρώ που εφαρμόστηκε για το έτος υποβολής αιτήσεων 2013, λόγω αδυναμιών κατά τον καθορισμό και τον έλεγχο των επιλέξιμων μονίμων βοσκοτόπων. 5) Η Ελληνική Δημοκρατία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρουν τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής διαδικασίας.

-υπόθεση Τ-46/19, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«ΕΓΤΕ και ΕΓΤΑΑ – Δαπάνες αποκλειόμενες από τη χρηματοδότηση – Καθεστώς στρεμματικών ενισχύσεων – Έννοια των “μόνιμων βοσκοτόπων” – Άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο η', του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013 – Ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου – Βασικοί έλεγχοι – Κανονισμός 1306/2013 – Υποχρέωση αιτιολόγησης»

Το Γενικό Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Ακυρώνει την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2018/1841 της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2018, για τον αποκλεισμό από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορισμένων δαπανών που πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), κατά το μέρος που, με την απόφαση αυτή, επιβάλλεται στην Ελληνική Δημοκρατία κατ' αποκοπήν διόρθωση ύψους 2 % επί των αποσυνδεδεμένων άμεσων ενισχύσεων, ανερχόμενη σε 12 342 563,07 ευρώ για το οικονομικό έτος 2016 και σε 12 060 282,13 ευρώ για το οικονομικό έτος 2017.

2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

3) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ελληνική Δημοκρατία φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.

Διαιτησία

-υπόθεση T-408/18, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης κατά Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού (ΕΑΧΕΑ)

«Ρήτρα διαιτησίας – Συμφωνία επιχορήγησης που συνήφθη στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης αριθ. 3 Erasmus Mundus για την προώθηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης – Συμφωνία επιχορήγησης που συνήφθη στο πλαίσιο του προγράμματος διά βίου μάθησης – Επιλέξιμες δαπάνες – Χρεωστικά σημειώματα – Επιστροφή μέρους των προκαταβληθέντων ποσών – Ευθύνη εκ συμβάσεως»

Το Γενικό Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την αγωγή.**
- 2) Καταδικάζει το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης στα δικαστικά έξοδα.**